

DELEGATURA UOKiK W KATOWICACH

Katowice, dn. 18.11.2008r.

RKT-61-44/08/SB

DECYZJA Nr RKT-76/2008

Stosownie do art. 33 ust. 6 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 ze zm.) i § 7 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2007 r. w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz. U. Nr 134, poz. 939), po przeprowadzeniu wszczętego z urzędu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, - działając w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów:

I. Na podstawie art. 27 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w związku z art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 tej ustawy po przeprowadzeniu wszczętego z urzędu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, **uznaje się za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów** bezprawne działanie Społecznego Towarzystwa Edukacyjnego w Katowicach prowadzącego Społeczne Przedszkole „Omega” w Katowicach, polegającą na stosowaniu postanowień wzorca umowy, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ ustawy z dnia 17 listopada 1964r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296 z zm.):

1. „*Strony zgodnie postanawiają, że wysokość chesnego może ulec zmianie dwukrotnie w ciągu roku kalendarzowego na podstawie uchwały zarządu Towarzystwa:*

- a) *w kwietniu o procent inflacji w drugim półroczu roku poprzedniego,*
- b) *w październiku o procent inflacji w pierwszym półroczu roku bieżącego”.*

2. „*Niezależnie od treści zawartej w § 5 ust. 8, w przypadku zwiększenia kosztów funkcjonowania przedszkola z przyczyn niezależnych od Towarzystwa, chesne może zostać podwyższone w każdym czasie na podstawie uchwały Walnego Zebrania Członków Towarzystwa.”*

i stwierdza się zaniechanie ich stosowania z dniem 10.10.2008r.

II. Na podstawie art. 77 ust. 1 w związku z art. 80 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, postanawia się obciążyć Społeczne Towarzystwo Edukacyjne w Katowicach prowadzące Społeczne Przedszkole „Omega” w Katowicach kosztami przeprowadzonego postępowania i zobowiązać do zwrotu na rzecz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kwoty 43 zł (słownie złotych: czterdzieści trzy).

Uzasadnienie

W imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (zwanego dalej organem antymonopolowym) z urzędu przeprowadzone zostało postępowanie wyjaśniające dotyczące badania wzorców umów stosowanych przez przedsiębiorców prowadzących działalność polegającą na świadczeniu usług przedszkola niepublicznego na terenie województw opolskiego i śląskiego.

W dniu 17.04.2008r. postanowieniem nr 1 (Karta nr 1) w związku z ustaleniami dokonanyymi w ramach powyższego badania wszczęte zostało z urzędu postępowanie w związku z podejrzeniem stosowania przez Społeczne Towarzystwo Edukacyjne w Katowicach prowadzące Społeczne Przedszkole „Omega” w Katowicach (zwanego dalej przedsiębiorcą, STE lub stowarzyszeniem) bezprawnych działań noszących znamiona praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, co mogło stanowić naruszenie art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy antymonopolowej, polegających na stosowaniu w umowach postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ ustawy z dnia 17 listopada 1964 Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296 z zm.):

1. „*Strony zgodnie postanawiają, że wysokość czesnego może ulec zmianie dwukrotnie w ciągu roku kalendarzowego na podstawie uchwały zarządu Towarzystwa:*

- c) w kwietniu o procent inflacji w drugim półroczu roku poprzedniego,*
- d) w październiku o procent inflacji w pierwszym półroczu roku bieżącego”.*

2. „*Niezależnie od treści zawartej w § 5 ust. 8, w przypadku zwiększenia kosztów funkcjonowania przedszkola z przyczyn niezależnych od Towarzystwa, czesne może zostać podwyższone w każdym czasie na podstawie uchwały Walnego Zebrania Członków Towarzystwa.”*

W odpowiedzi na zawiadomienie o wszczęciu postępowania w sprawie powyższej praktyki przedsiębiorca pismem z dnia 23.04.2008r. wyjaśnił co następuje (Karty nr 4-6).

Społeczne Przedszkole Omega jest własnością Społecznego Towarzystwa Edukacyjnego, którego członkami są rodzice dzieci uczęszczających do przedszkola. STE nie prowadzi działalności gospodarczej zgodnie z wpisem do KRS (nr 0000096101). STE nie jest wpisane do rejestru przedsiębiorców. Istotą działania stowarzyszenia jest organizacja kształcenia dzieci poprzez prowadzone placówki oświatowe. De facto to rodzice są właścicielami Przedszkola. Zgodnie z ustawą o stowarzyszeniach najwyższą władzą stowarzyszenia jest walne zgromadzenie członków. Każde dziecko jest na walnym zgromadzeniu reprezentowane przez jednego z rodziców – członka stowarzyszenia.

STE stwierdziło, iż jest organizacją pożytku publicznego i jego działalność nie jest nastawiona na zysk (non profit). Jedynymi osobami otrzymującymi wynagrodzenie są nauczyciele i personel pomocniczy szkoły. Wszystkie inne osoby (Zarząd, Komisja Rewizyjna) pełnią swoje funkcje społecznie nie pobierając żadnego wynagrodzenia. Stowarzyszenie podniosło, iż w świetle tych faktów traktowanie STE jako przedsiębiorcy nastawionego na zysk i stosującego niekorzystne zapisy w stosunku do konsumentów wydaje się nadużyciem. Wystarczy choćby zwrócić uwagę, że każdy rodzic ma istotny wpływ na kształtowanie całości działań podejmowanych przez STE, a dodatkowo każdy rodzic jest współwłaścicielem podmiotu z którym podpisuje umowę.

Ustosunkowując się do przedstawionego zarzutu podniesiono, co następuje. W ocenie STE, w niniejszej sprawie brak jest przesłanek w postaci bezprawności działania stowarzyszenia oraz naruszenia zbiorowego interesu konsumentów.

Zakwestionowane postanowienia umowne dotyczą bowiem jedynie interesów poszczególnych osób (członków stowarzyszenia zawierających umowę ze stowarzyszeniem o odpłatne świadczenie usług przedszkolnych), a nie dotyczą interesów ogółu konsumentów rozumianej jako całej ich społeczności. Zwrócono uwagę, że w chwili obecnej stowarzyszenie zawarło jedynie sześć umów o świadczenie usług przedszkolnych (dla sześciorga dzieci) oraz, że wszystkie umowy zostały zawarte z członkami stowarzyszenia. Wszyscy zleceniodawcy mają zatem wpływ na wysokość ewentualnego podwyższenia czesnego.

W sytuacji, o której mowa w § 5 pkt 8 Umowy ewentualna decyzja o zwiększeniu czesnego jedynie o wskaźnik inflacji została delegowana przez zarząd stowarzyszenia. Należy przy tym podkreślić, że ww. postanowienie ma na celu ochronę przychodów przedszkola przed realnym spadkiem wartości czesnego, w ciągu roku szkolnego na skutek inflacji. Postanowienia te pełnią zatem jedynie funkcję ochronną dochodów przedszkola na wypadek inflacji, a nie naruszają w żaden sposób zbiorowych interesów konsumentów. Wręcz odwrotnie – utrzymanie realnej wysokości dochodów przedszkola w ciągu roku szkolnego leży w interesie osób zawierających ze stowarzyszeniem umowę o świadczenie usług przedszkolnych, albowiem gwarantuje wykonanie

umowy, a tym samym realizację w ciągu roku szkolnego statutowych celów przedszkola. Należy podkreślić, że kwestionowane postanowienia określają przy tym precyzyjnie dopuszczalną częstotliwość oraz dokładną wysokość zmian.

W sytuacji, o której mowa w § 5 pkt 9 Umowy ewentualna decyzja o zwiększeniu czesnego została powierzona Walnemu Zebraniu Członków Stowarzyszenia. Ze względu na powyższe, każdy członek stowarzyszenia może uczestniczyć w procesie podejmowania decyzji o ewentualnym zwiększeniu czesnego. Nie można zatem mówić w tym przypadku o jakimkolwiek naruszeniu interesów konsumentów. Dodatkowo zwiększenie czesnego w tym wypadku uzależnione jest od spełnienia przesłanek w postaci „zwiększenia kosztów funkcjonowania przedszkola z przyczyn niezależnych od Towarzystwa”. Postanowienie to ma zatem również na celu utrzymanie realnej wysokości środków przeznaczonych na działalność statutową, a tym samym gwarantuje należyte wykonanie umowy. Dla przykładu, w wypadku znacznego zwiększenia cen energii elektrycznej albo innych mediów, których to sytuacji nie sposób przewidzieć przed zawarciem umowy, ww. postanowienie pozwala na utrzymanie działalności przedszkola. Postanowienie powyższe leży zatem w interesie rodziców zawierających ze stowarzyszeniem umowę o świadczenie usług przedszkolnych, pozwala bowiem na realizację umowy w przypadku zwiększenia kosztów funkcjonowania przedszkola.

Zwrócono również uwagę, iż działalność stowarzyszenia jest w całości działalnością pożytku publicznego, a jego wszelkie dochody służą realizacji celów statutowych. Prowadzone przez stowarzyszenie przedszkole utrzymuje się przede wszystkim z opłat z tytułu czesnego. Opłaty te zostały skalkulowane na najniższym, pozwalającym na realizację celów przedszkola poziomie. W związku z powyższym, realne uszczuplenie tych środków, czy to na skutek inflacji, czy też innych zewnętrznych przyczyn stawia pod znakiem zapytania dalsze funkcjonowanie przedszkola.

Zauważono, że zakwestionowane postanowienia nie były nigdy realizowane w praktyce.

W kolejnym piśmie z dnia 8.09.2008r. Stowarzyszenie przedstawiło nowy wzór umowy oraz faktycznie zawartą umowę w jego oparciu w dniu 1.09.2008r. (Karty nr 55 – 61). Dodatkowo wyjaśniono, iż nowy wzór umowy obowiązuje od dnia 1.09.2008r. (Karta nr 55).

Przedsiębiorca w piśmie z dnia 15.09.2008r. poinformował, iż nowy wzór umowy jest stosowany przy zawieraniu umów z konsumentami od 1.09.2008r. W związku z tym wszystkie podpisane wcześniej umowy o kształcenie dzieci w przedszkolu na rok 2008/2009 (zmienione już w kilku zakwestionowanych punktach) będą dodatkowo aneksowane zaraz po otrzymaniu od organu antymonopolowego informacji o akceptacji nowego wzorca umowy. Wszystkie umowy podpisane o kształcenie dzieci w Społecznym Przedszkolu OMEGA w roku szkolnym 2007/2008, które zostały zakwestionowane w niniejszym postępowaniu, wygasły z dniem 20.06.2008r. – były zawarte tylko na jeden rok szkolny. Był to pierwszy rok działalności przedszkola (Karta nr 63).

W piśmie z dnia 13.10.2008r. przedsiębiorca wyjaśnił, iż od dnia 8 do 10 października 2008r. wszystkim rodzicom zostały dostarczone aneksy do umów na kształcenie dzieci w Przedszkolu (Karta nr 66).

Przedsiębiorca pismem z dnia 7.11.2008r. dostarczył wszystkie podpisane przez rodziców aneksy do umów (Karty nr 73-84).

Organ antymonopolowy ustalił, co następuje:

W trakcie postępowania, organ antymonopolowy ustalił, że Społeczne Towarzystwo Edukacyjne w Katowicach zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego Rejestru Stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji i publicznych zakładów opieki zdrowotnej (Karty nr 15-19). Prowadzi ono Społeczne Przedszkole „Omega” w Katowicach na podstawie wpisu do ewidencji placówek oświatowych (Karta nr 20).

Z rodzicami / opiekunami zawierane były umowy zawierające postanowienia o treści:

1. § 5.8 „*Strony zgodnie postanawiają, że wysokość czesnego może ulec zmianie dwukrotnie w ciągu roku kalendarzowego na podstawie uchwały zarządu Towarzystwa:*

- a) w kwietniu o procent inflacji w drugim półroczu roku poprzedniego,*
- b) w październiku o procent inflacji w pierwszym półroczu roku bieżącego”.*

2. § 5.9 „Niezależnie od treści zawartej w § 5 ust. 8, w przypadku zwiększenia kosztów funkcjonowania przedszkola z przyczyn niezależnych od Towarzystwa, czesne może zostać podwyższone w każdym czasie na podstawie uchwały Walnego Zebrania Członków Towarzystwa.” (Karty nr 35-36).

Z dniem 01.09.2008r. do obrotu zostały wprowadzone nowe treści umów:

§ 5.7 „W przypadku zwiększenia kosztów funkcjonowania przedszkola z przyczyn niezależnych od Towarzystwa, czesne może zostać podwyższone w każdym czasie na podstawie uchwały Walnego Zebrania Członków Towarzystwa. W tym przypadku rodzice mają prawo do odstąpienia do umowy w terminie 30 dni od podjęcia uchwały przez Walne Zebranie Członków i w tym okresie uiszczają opłaty według dotychczasowych stawek” (Karty nr 56-57).

Umowy zawierające zakwestionowane postanowienia zostały zmienione aneksami (Karty nr 73-84).

W toku niniejszego postępowania organ antymonopolowy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 24 ust. 1 ustawy antymonopolowej zakazane jest stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Ustawa antymonopolowa w art. 24 ust. 2 i 3 stanowi, że przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy, w szczególności stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ Kodeksu postępowania cywilnego, naruszanie obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji, nieuczciwe praktyki rynkowe lub czyny nieuczciwej konkurencji. Nie jest zbiorowym interesem konsumentów suma indywidualnych interesów konsumentów.

Zgodnie z art. 27 ust. 1 i 2 ustawy antymonopolowej, nie wydaje się decyzji, o której mowa w art. 26, jeżeli przedsiębiorca zaprzestał stosowania praktyki, o której mowa w art. 24. W przypadku określonym w ust. 1 Prezes Urzędu wydaje decyzję o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i stwierdzającą zaniechanie jej stosowania.

Zgodnie z art. 4 pkt 1 ustawy antymonopolowej, przez przedsiębiorcę rozumie się przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2007 r., Nr 155, poz. 1095), a także osobę fizyczną, osobę prawną, a także jednostkę organizacyjną nie mającą osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, organizującą lub świadczącą usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej.

Spółeczne Towarzystwo Edukacyjne w Katowicach prowadzi Społeczne Przedszkole „Omega” w Katowicach na podstawie wpisu do ewidencji placówek oświatowych. Zgodnie z art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tj. Dz.U. z 2004 r., Nr 256, poz. 2572 ze zm), system oświaty w Polsce obejmuje m.in. przedszkola, które mogą być zarówno placówkami publicznymi, jak i niepublicznymi (art. 5 ust. 1 ww. ustawy o systemie oświaty).

W wyroku z dnia 5 lutego 2003 sygn. akt XVII Ama 36/02, Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, stwierdził co następuje. „Zauważyć należy, iż ustawa antymonopolowa nie określa pojęcia przedsiębiorcy. W ustawie (vide art. 4) znajduje się generalne odesłanie do innej ustawy posiłkowej. Odniesienie to nie dotyczy jednak podmiotów określonych w art. 4 ust. 1 a ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. W w/w art. ustawodawca stwierdził, że dla potrzeb niniejszej ustawy za przedsiębiorcę uznane zostaną osoby prawne organizujące lub świadczące usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o działalności gospodarczej. Zauważyć należy, iż w ustawie nie zostało sprecyzowane jaki rodzaj działalności należy uznać za działalność o charakterze użyteczności publicznej. (...) W ocenie Sądu przedmiotem działania powódki są usługi o charakterze użyteczności publicznej – to jest edukacja.” Powyższe orzeczenie zostało potwierdzone w wyroku z dnia 7 kwietnia 2004r. sygn. akt III SK 22/2004. Sąd Najwyższy – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych, stwierdził co następuje. „Uczelnia

niepaństwowa jest przedsiębiorcą w rozumieniu art. 4 pkt 1 lit. a ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Tekst jednolity: Dz.U. 2003 r. Nr 86 poz. 804 ze zm.)

„Zgodnie z art. 4 pkt 1 lit. a tej ustawy, jako „przedsiębiorcę” przyjmuje się przedsiębiorcę w rozumieniu ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. - Prawo działalności gospodarczej (Dz. U. 1999 r. Nr 101 poz. 1178 ze zm.; obecnie ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej Dz. U. 2004 r. Nr 173 poz. 1807), a także (m.in.) osobę prawną „organizującą lub świadczącą usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o działalności gospodarczej”. W ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów posłużono się zatem pojęciem „przedsiębiorcy” w znaczeniu ścisłym (odpowiadającym w zasadzie kodeksowemu pojęciu „przedsiębiorcy”, art. 43[1] kc) oraz pojęciem „przedsiębiorcy” w znaczeniu szerszym. W kwestii określenia legitymacji biernej strony pozwanej nie ma zatem decydującego znaczenia przepis, zgodnie z którym prowadzenie szkoły nie jest działalnością gospodarczą.” /Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5 czerwca 2007 r. VI ACa 1223/2006/

Zgodnie z wpisem do Krajowego Rejestru Stowarzyszeń, innych Organizacji Społecznych i Zawodowych, Fundacji i Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej przedmiotowy podmiot posiada status organizacji pożytku publicznego. Prowadzi odpłatną działalność statutową (Karty nr 15-19).

Wobec powyższego należy uznać, iż Społeczne Towarzystwo Edukacyjne w Katowicach prowadzące Społeczne Przedszkole „Omega” w Katowicach jako osoba prawna świadcząca również odpłatnie usługi oświatowe o charakterze użyteczności publicznej jest przedsiębiorcą w rozumieniu art. 4 pkt 1 lit. a ustawy antymonopolowej.

Jako „sprzeczne z prawem” należy kwalifikować zachowania sprzeczne z nakazem zawartym w ustawie, rozporządzeniu wydanym na podstawie i dla wykonania ustawy, umową międzynarodową mającą bezpośrednie zastosowanie w stosunkach wewnętrznych. Sprzeczne z prawem są czyny: zabronione i zagrożone sankcją karną, czyny zabronione pod sankcjami dyscyplinarnymi, czyny zakazane przepisami administracyjnymi lub przepisami prawa gospodarczego publicznego, czyny zabronione przepisami o charakterze cywilnym, sprzeczne z nakazami zawartymi w prawie cywilnym lub prawie administracyjnym. Bezprawność jest taką cechą działania, która polega na jego sprzeczności z normami prawa lub zasadami współżycia społecznego, bez względu na winę, a nawet świadomość sprawcy. Dla ustalenia bezprawności działania wystarczy, że określone zachowanie koliduje z przepisami prawa. /Por. Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji Komentarz, pod redakcją prof. dr hab. Janusza Szwejki, Wydawnictwo CH BECK, Warszawa 2000, s.117 - 118/

Wobec powyższego, aby określone zachowanie mogło zostać uznane za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów konieczne jest łączne spełnienie dwóch przesłanek:

- bezprawne działanie przedsiębiorcy,
- działanie narusza zbiorowe interesy konsumentów.

Przedsiębiorcy postawiono zarzut stosowania postanowień wzorców umownych, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 K.p.c. Wzorce umowne wykorzystywane przy zawieraniu umów z konsumentami mogą być poddane kontroli abstrakcyjnej. Kontroli abstrakcyjnej wzorca jako takiego (art. 479³⁶ – 479⁴⁵ K.p.c.) dokonuje się niezależnie od tego, czy wzorzec był, czy też nie był zastosowany w konkretnej umowie. Kontrola taka obejmuje klauzule pojedyncze lub zbiorowe (cały wzorzec lub jego fragment). Oceny postanowień w wypadku kontroli abstrakcyjnej dokonuje Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wyłącznie do kompetencji tego Sądu należy uznanie postanowień wzorców umownych za niedozwolone. Art. 479⁴³ K.p.c. rozszerza prawomocność wyroku wydanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone na osoby trzecie. Skutek tzw. prawomocności rozszerzonej następuje od chwili wpisania wzorca umowy do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, prowadzonego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 K.p.c. Konsekwencją umieszczenia postanowienia umownego w ww. rejestrze, jest to, że posłużenie się nim będzie miało skutek wprowadzenia do umowy

elementu bezwzględnie przez prawo zakazanego. Wpis do rejestru niedozwolonych postanowień umownych oznacza, że od tego momentu stosowanie takiej klauzuli jest zakazane we wszystkich wzorcach umownych.

Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów dokonując oceny postanowienia umownego ocenia określony zapis i w momencie jego wpisania do rejestru klauzula przestaje być postanowieniem konkretnego wzorca umownego, a staje się samodzielnie funkcjonującą zasadą, która została zakwestionowana. Ze względu na rozszerzoną skuteczność klauzul (art. 479⁴³ K.p.c.) spełnia ona funkcję podobną do przepisów prawa. Tak więc, dokonując oceny treści postanowień umownych wykorzystywanych przez przedsiębiorców we wzorcach umownych należy wykorzystywać reguły interpretacji wykształcone w nauce prawa i praktyce orzeczniczej (wykładnia językowa, systemowa, funkcjonalna i inna). Stąd też, niedozwolone będą takie postanowienia umów, które mieszczą się w „hipotezie” klauzuli wpisanej do rejestru, której treść zostanie ustalona w oparciu o dokonaną jej wykładnię. Nie jest zatem konieczna dokładna, literalna identyczność klauzuli wpisanej do rejestru i klauzuli z nią porównywanej. Czynnikiem przesądzającym o podobieństwie dwóch klauzul powinien być zatem zamiar, cel, jakiemu ma służyć kwestionowane postanowienie. Jeśli cel utworzenia spornej klauzuli odpowiada celowi sformułowania klauzuli uznanej za niedozwoloną, oba zapisy można uznać za tożsame.

Zgodnie z art. 365 § 1 k.p.c. orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy i organy państwowe, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Sąd orzekając co do postanowienia, iż jest to niedozwolone postanowienie umowne stwierdza, iż kształtuje ono prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, równocześnie rażąco naruszając jego interesy. Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. przez niedozwolone postanowienie umowne uważa się postanowienie umowy zawieranej z konsumentem nie uzgodnione indywidualnie, które kształtuje jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Biorąc pod uwagę powyższą wykładnię, można stwierdzić, iż praktyki polegające na zamieszczaniu w zawieranych umowach, postanowień, które zostały wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych są bezprawne i naruszają zbiorowe interesy konsumentów. Powyższe zostało potwierdzone w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2006r. (sygn. akt III SZP 3/06) oraz wyroku SOKiK z dnia 25. 05. 2005r. (sygn. akt XVII Ama 46/04).

Posługiwanie się w obrocie konsumenckim klauzulami uznanymi przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów za abuzywne i wpisanymi do rejestru postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone postanowienia umowne jest zakazane prawem. „Prezes Urzędu może stwierdzić stosowanie przez przedsiębiorcę praktyki o której mowa w art. 23 a ust. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów naruszającej zbiorowe interesy konsumentów polegającej na posługiwaniu się postanowieniem wzorca umownego, które zostało wpisane do rejestru, bez względu na to, czy wpis dotyczy tego przedsiębiorcy, przeciwko któremu jest prowadzone postępowanie, czy też związany jest z działaniami innych kontrahentów konsumentów (Sąd Apelacyjny w wyroku z dnia 02.12.2005r., (sygn. akt VI ACa 760/05). Podobne twierdzenie Sąd Apelacyjny zawarł we wcześniejszym wyroku, tj. w orzeczeniu z dnia 29.09.2005r. (sygn. akt VI ACa 381/05), gdzie przywołując stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z dnia 19. 12. 2003r. III CZP 95/03 (OSNC 2005/2/25), wskazał, że wyrok uwzględniający powództwo przez uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone i zakazanie ich stosowania ma, zgodnie z art. 479⁴³ K.p.c., od chwili wpisania do odpowiedniego rejestru, skutek także wobec osób trzecich”. Pomimo, iż powyżej przywołane wyroki zapadły pod rządami ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów z 2000r., to orzecznictwo to należy uznać za aktualne także w aktualnym stanie prawnym. Na gruncie obecnie obowiązującej ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów z 2007r. rozważana kwestia została uregulowana w analogiczny sposób, a zatem nie występują różnice, które nakazywałyby odejście od ustalonej linii orzecznictwa i w konsekwencji tego odmienną ocenę prawną badanego zagadnienia.

I. W zakresie punktu I sentencji decyzji oceniana praktyka dotyczy stosowania postanowień, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ K.p.c.:

1. *„Strony zgodnie postanawiają, że wysokość chesnego może ulec zmianie dwukrotnie w ciągu roku kalendarzowego na podstawie uchwały zarządu Towarzystwa:*

c) w kwietniu o procent inflacji w drugim półroczu roku poprzedniego,

d) w październiku o procent inflacji w pierwszym półroczu roku bieżącego”.

2. *„Niezależnie od treści zawartej w § 5 ust. 8, w przypadku zwiększenia kosztów funkcjonowania przedszkola z przyczyn niezależnych od Towarzystwa, chesne może zostać podwyższone w każdym czasie na podstawie uchwały Walnego Zebrania Członków Towarzystwa.”*

Kwestionowane postanowienia w pkt I sentencji oraz postanowienia poniżej przytoczone wpisane do rejestru, pomimo różnic w sformułowaniu treści, mają tożsamy charakter, a skutek ich stosowania jest identyczny.

Postanowienie o treści jak zakwestionowane, zostało uznane za niedozwolone wyrokiem z dnia 10.04.2003r. sygn. akt XVII Amc 17/01 przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a następnie wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych w dniu 14.08.2003r. pod numerem 59, w sprawie z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przeciwko Wyższej Szkole Hotelarstwa i Gastronomii w Poznaniu.

„Chesne w następnych latach studiów może ulec zmianie w związku z uzasadnionym wzrostem kosztów ponoszonych przez uczelnię i zostanie ustalone przez rektora zarządzeniem wiążącym strony umowy przed rozpoczęciem nowego roku akademickiego”.

Postanowienia o treści jak zakwestionowane, zostały uznane za niedozwolone wyrokiem z dnia 5.10.2005r. sygn. akt XVII Amc 20/05 przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a następnie wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych w dniu 3.04.2006r. pod numerami 642 i 643, w sprawie z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przeciwko Wyższej Szkole Turystyki i Hotelarstwa w Łodzi.

„Wysokość opłat wymienionych w p. a, b, d ustala Rektor i podaje w formie zarządzenia do wiadomości, przed rozpoczęciem roku akademickiego”,

„Wysokość chesnego może ulegać zmianom w zależności od inflacji i aktualnych kosztów kształcenia”.

W ww. wyroku Sąd stwierdził co następuje. „Pierwszy z zakwestionowanych postanowień wzorca umowy nie gwarantuje studentowi rzetelnej informacji o zmianie treści umowy zawartej z pozwaną w zakresie ewentualnej zmiany wysokości opłat, które winien on ponieść. Umowa łącząca studenta i pozwaną ma charakter umowy ciągłej i podlega ona rygorom umów konsumenckich określonych w art. 384 i 384¹ k.c. (...) Nie dotyczy to tylko umów powszechnie zawieranych w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego. Powyższe dotyczy również zmiany wzorca umowy w czasie trwania stosunku umownego o charakterze ciągłym, jeżeli druga strona nie wypowiedziała umowy w najbliższym terminie.

Zapis powyższy jest niezgodny z w/w przepisami, a przyjęty w nim sposób powiadamiania studenta o wysokości opłat poprzez wydanie zarządzenia Rektora nie stanowi gwarancji, iż ta informacja z pewnością do niego dotrze, co rodzić może ujemne skutki w postaci powstania u konsumenta zadłużenia w opłatach z powodu braku wiedzy o ich podwyżce. Z tych powodów zakwestionowane postanowienie umowne kształtuje prawa i obowiązki studenta (konsumenta) w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami a zarazem rażąco narusza jego interes.

Oдноśnie drugiego z zakwestionowanych postanowień wzorca umowy, to stanowi on niedozwoloną klauzulę umowną określoną w art. 385³ pkt 20 k.c. O ile pozwana szkoła ma pełne prawo do podwyższenia wysokości chesnego w zależności od inflacji i aktualnych kosztów kształcenia, o tyle studentowi (konsumentowi) powinno być gwarantowane prawo do odstąpienia od zawartej umowy, gdy nie jest on w stanie ponieść kosztów podwyżki. Wzorzec, którym posługuje się pozwana takiego uprawnienia dla studenta nie przewiduje. Nie można uznać za

słuszny argument pozwanej, że problem ten rozwiązuje prawo studenta do rozwiązania umowy w każdym czasie zgodnie z § 9 wzorca umowy. W takim przypadku student do momentu rozwiązania umowy zmuszony byłby do ponoszenia opłaty w podwyższonej wysokości.”

Postanowienie o treści jak zakwestionowane, zostało uznane za niedozwolone wyrokiem z dnia 21.04.2006r. sygn. akt XVII Amc 49/05 przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a następnie wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych w dniu 20.06.2006r. pod numerem 756, w sprawie z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przeciwko Wyższej Szkole Edukacji Zdrowotnej.

„Uczelnia zastrzega sobie prawo zmiany warunków niniejszej umowy, które nastąpi poprzez zarządzenie Kanclerza Wyższej Szkole Edukacji Zdrowotnej w Łodzi, nie wymaga to wypowiedzenia warunków niniejszej umowy. Zarządzenia podane zostanie do wiadomości studentów przez ogłoszenie na tablicy informacyjnej oraz w dziekanacie”.

Postanowienie o treści jak zakwestionowane, zostało uznane za niedozwolone wyrokiem z dnia 18.10.2006r. sygn. akt XVII Amc 13/06 przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a następnie wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych w dniu 22.02.2008r. pod numerem 1348, w sprawie z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przeciwko Wiesławowi Brzozowskiemu i Halinie Łysenko, Prywatna Placówka Oświatowo Wychowawcza Szkoła Języków Obcych "ALMA MATER" s.c. w Ostrołęce.

„Właściciel zastrzega sobie prawo pobierania w ciągu roku szkolnego dodatkowej opłaty w przypadku wyższych kosztów prowadzenia placówki niż założono na początku roku szkolnego (np. większa inflacja, duża ilość rezygnacji słuchaczy z dalszej nauki).”

Postanowienie o treści jak zakwestionowane, zostało uznane za niedozwolone wyrokiem z dnia 6.07.2006r. sygn. akt XVII Amc 60/05 przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a następnie wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych w dniu 1.09.2006r. pod numerem 848, w sprawie z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przeciwko Barbarze Bekier.

„Wysokość odpłatności ustala dyrektor placówki w oparciu o kalkulację kosztów bieżących. Odpłatność może ulec zmianie w ciągu roku szkolnego”

W ww. wyroku Sąd stwierdził co następuje. „W świetle przedstawionego stanu prawnego postanowienie zawarte w art. 14 pkt 2 „Statutu Centrum Języków i Zarządzania” stanowi niedozwolone postanowienie umowne. Postanowienie to wypełnia bowiem dyspozycję art. 382³ pkt 20 k.c., gdyż daje uprawnienie pozwanej do określenia lub podwyższenia ceny lub wynagrodzenia po zawarciu umowy bez przyznania konsumentowi prawa odstąpienia od niej. Postanowienie to umożliwia pozwanej swobodne podnoszenie opłat za świadczoną usługę w trakcie trwania umowy. Jest sformułowane ogólnie, nie określa, w jakich okolicznościach i na jakich warunkach może dojść do zmiany umowy w tym zakresie. Daje pozwanej uprawnienia do podwyższenia opłat za naukę, które nie jest traktowane jako zmiana warunków umów, przez co konsumentowi nie przysługuje prawo odstąpienia od umowy.

Z tych względów Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznał, że kwestionowane postanowienie wzorca umownego stosowanego przez pozwaną w obrocie z konsumentami spełnia przesłanki z art. 385¹ k.c., bowiem kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy i zakazał ich stosowania na podstawie art. 479⁴² k.p.c.”

Postanowienie o treści jak zakwestionowane, zostało uznane za niedozwolone wyrokiem z dnia 17.05.2006r. sygn. akt XVII Amc 9/05 przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a następnie wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych w dniu 3.08.2006r. pod numerem 802, w sprawie z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przeciwko Wyższej Szkole Wychowania Fizycznego i Turystyki w Sopocie.

„Uczelnia zastrzega sobie prawo do zmiany wysokości czesnego stosownie do aktualnych kosztów organizacji prowadzonego procesu dydaktycznego i prowadzonej działalności statutowej”

Postanowienie o treści jak zakwestionowane, zostało uznane za niedozwolone wyrokiem z dnia 25.07.2005r. sygn. akt XVII Amc 46/05 przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a następnie wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych w dniu 7.10.2005r. pod numerem 547, w sprawie z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przeciwko Wyższej Szkole Marketingu i Biznesu w Łodzi.

„Zmiana wysokości czesnego w ciągu roku akademickiego, może nastąpić jedynie proporcjonalnie do oficjalnego wskaźnika wzrostu kosztów utrzymania”.

W ww. wyroku Sąd stwierdził co następuje. „W świetle przepisu art. 385¹ k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentami nie uzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami rażąco naruszając jego interesy. (...) W ocenie Sądu kwestionowana klauzula jest sprzeczna z art. 385³ pkt 20 k.c., który stanowi, iż niedozwolonym postanowieniem umownym jest zapis uprawniający kontrahenta konsumenta do podwyższenia ceny lub wynagrodzenia po zawarciu umowy bez przyznania konsumentowi prawa odstąpienia od umowy. Istotnie klauzula ta pozwala na zmianę czesnego bez możliwości negocjacji czy też odstąpienia od umowy przez konsumenta.”

Biorąc pod uwagę powyższe, prawo do zmiany wysokości opłat bez prawa rodziców korzystających z usług przedszkola do odstąpienia od umowy, należy je uznać za sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające ich interesy, a więc za niedozwolone postanowienie umowne w myśl art. 385¹ § 1 k.c. Dodatkowo w opinii organu antymonopolowego w/w postanowienia są sprzeczne również z art. 385³ pkt 20 k.c. zgodnie z którym za niedozwolone postanowienie umowne, uważa się w szczególności to, które uprawnia kontrahenta konsumenta do podwyższenia ceny lub wynagrodzenia po zawarciu umowy bez przyznania konsumentowi prawa odstąpienia od umowy.

Przedmiotowe praktyki dotyczyły konsekwencji, jakie wynikały dla konsumenta z tytułu uniemożliwienia mu odstąpienia od umowy w sytuacji podwyższenia pobieranych opłat. W ocenianym przypadku konsument był zobowiązany do zapłaty wyższego czesnego, bez prawa do odstąpienia od umowy. Ponieważ zakwestionowane postanowienia są ważne zarówno dla osób, które aktualnie realizują umowy, jak i dla osób, które będą korzystać z usług przedszkola, dlatego też zakwestionowane praktyki naruszają interesy konsumentów, którzy zawarli umowy, a także przyszłych potencjalnych klientów. Umowy mogą zawrzeć wszystkie osoby nią zainteresowane. Brak jest specjalnych wymagań co do możliwości korzystania z usług przedszkola. Z treści Regulaminu opłat Społecznego Towarzystwa Edukacyjnego w Katowicach wynika, iż z usług Przedszkola mogą korzystać osoby nie będące członkami Stowarzyszenia. Tym samym można stwierdzić, iż umowy dotyczą wszystkich osób bez względu na to czy są członkami (Karty nr 31, 32)

W wyroku z dnia 10 kwietnia 2008r. sygn. akt III SK 27/07 Sąd Najwyższy stwierdził co następuje. Zdaniem Sądu Najwyższego, sformułowanie z art. 23a ust. 1 uokik „nie jest zbiorowym interesem konsumentów suma indywidualnych interesów konsumentów” należy rozumieć w ten sposób, że liczba indywidualnych konsumentów, których interesy zostały naruszone, nie decyduje o tym, czy dana praktyka narusza zbiorowe interesy konsumentów. Praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest bowiem takie zachowanie przedsiębiorcy, które podejmowane jest w warunkach wskazujących na powtarzalność zachowania w stosunku do indywidualnych konsumentów wchodzących w skład grupy, do której adresowane są zachowania przedsiębiorcy, w taki sposób, że potencjalnie ofiarą takiego zachowania może być każdy konsument będący klientem lub potencjalnym klientem przedsiębiorcy.”

Biorąc pod uwagę przesłanki podane w powyższym uzasadnieniu stosowania praktyk, organ antymonopolowy stwierdził, że były one bezprawne oraz naruszały interesy konsumentów.

W związku z faktem, że zaistniały łącznie obie przesłanki, tj. bezprawność działań oraz naruszenie interesów nieograniczonej grupy konsumentów, organ antymonopolowy uznał oceniane praktyki za naruszające zbiorowe interesy konsumentów.

W trakcie postępowania przedsiębiorca poinformował o zmianie treści postanowień wzorca w oparciu, o które były zawierane umowy. Zakwestionowane postanowienia otrzymały treść: § 5.7 „W przypadku zwiększenia kosztów funkcjonowania przedszkola z przyczyn niezależnych od Towarzystwa, czesne może zostać podwyższone w każdym czasie na podstawie uchwały Walnego Zebrania Członków Towarzystwa. W tym przypadku rodzice mają prawo do odstąpienia do umowy w terminie 30 dni od podjęcia uchwały przez Walne Zebranie Członków i w tym okresie uiszczają opłaty według dotychczasowych stawek” (Karty nr 56-57).

Nowe postanowienie gwarantuje konsumentowi, prawo odstąpienia od umowy w sytuacji zmiany wysokości opłat, przy równoczesnym zachowaniu dotychczasowych warunków do czasu wygaśnięcia umowy. Przedmiotowa zmiana spowodowała, iż wzorzec nie narusza już interesów konsumentów w zakresie objętym niniejszym postępowaniem. Biorąc pod uwagę powyższe, należało stwierdzić, iż zmiana treści umowy, spowodowała usunięcie naruszeń interesów konsumentów, które wynikały z zakwestionowanych postanowień.

Z przedstawionych przez przedsiębiorcę wyjaśnień wynika, iż umowy zawarte w oparciu o zakwestionowany wzór umowy były wiążące do 30.06.2008r. (Karta nr 36). § 7.1 umowy stanowi, iż „Niniejsza umowa zawarta jest na czas oznaczony do zakończenia roku szkolnego, w którym występuje świadczenie przedszkolne. (...)”

Biorąc pod uwagę fakt, iż przedsiębiorca zadeklarował wykorzystywanie nowego wzoru umowy przy zawieraniu umów z konsumentami od dnia 01.09.2008r. co zostało udokumentowane przykładową umową zawartą właśnie w tym dniu oraz ponieważ umowy zawarte przed wprowadzeniem do stosowania aktualnie wykorzystywanego wzorca umowy zostały zmienione poprzez ich aneksowanie w dniach 8-10.10.2008r., organ antymonopolowy uznał, iż przedsiębiorca zaniechał stosowania zakwestionowanych praktyk.

W związku z powyższym uzasadnionym stało się uznanie na podstawie art. 27 ust. 2 ustawy antymonopolowej, praktyk za naruszające zbiorowe interesy konsumentów i stwierdzenie zaniechania ich stosowania z dniem 10.10.2008r.

Wobec powyższego orzeka się jak w pkt I sentencji.

II. Na podstawie art. 77 ust. 1 ustawy antymonopolowej, jeżeli postępowanie zostało wszczęte z urzędu i w jego wyniku Prezes Urzędu stwierdził naruszenie przepisów ustawy, przedsiębiorca lub związek przedsiębiorców, który dopuścił się tego naruszenia, zobowiązany jest ponieść koszty postępowania. Zgodnie z art. 80 ustawy antymonopolowej, organ antymonopolowy rozstrzyga o kosztach, w drodze postanowienia, które może być zamieszczone w decyzji kończącej postępowanie.

Postępowanie przeciwko Społecznemu Towarzystwu Edukacyjnemu w Katowicach w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, zostało wszczęte z urzędu. Na podstawie ustaleń dokonanych w trakcie postępowania w punkcie I decyzji stwierdzone zostało naruszenie przepisów ustawy antymonopolowej. Kosztami niniejszego postępowania dla organu antymonopolowego, są wydatki w wysokości 43 zł związane z korespondencją prowadzoną z przedsiębiorcą. W związku z powyższym organ antymonopolowy postanowił obciążyć przedsiębiorcę kosztami postępowania w wysokości 43 zł (słownie złotych: czterdzieści trzy).

Wobec powyższego orzeka się jak w punkcie II sentencji decyzji.

Koszty niniejszego postępowania przedsiębiorca obowiązany jest wpłacić na konto Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Warszawie w NBP o/o Warszawa Nr 51101010100078782231000000.

Stosownie do treści art. 81 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w związku z art. 479²⁸ § 2 Kpc – od niniejszej decyzji przysługuje odwołanie do Sądu Okręgowego w

Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie dwutygodniowym od dnia jej doręczenia, za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów - Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Katowicach.

W przypadku jednak kwestionowania wyłącznie postanowienia o kosztach zawartego w punkcie II niniejszej decyzji, stosownie do art. 81 ust. 5 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w związku z 479²⁸ § 1 pkt 2 Kpc, należy wnieść zażalenie do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Katowicach w terminie tygodnia od dnia doręczenia niniejszej decyzji.

Dyrektor Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Katowicach
Maciej Frągsztajn